

KOSOVA KATOLİK KİLİSESİ VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Sead Paqarizi*

Özet

Tarih boyunca Kosova'da birbirinden farklı din ve kültür yan yana yaşamıştır. Bunların ürünlerinden biri olan Katolik Kilisesi günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve birçok dönemde önemli roller oynamıştır. Dolayısıyla günümüzde bilimsel açıdan Kosova Katolik Kilisesi'nin araştırılması ve incelenmesi Balkan tarihi ve geleceği için önem arz etmektedir. Bu makalede söz edilen kilisenin Osmanlılardan sonra günümüze kadar kurumsal ve hiyerarşik durumu, diğer kiliselerle ilişkileri, inanç esasları, ibadet ve bayramları ele alınacaktır. Ayrıca dini eğitimde yöntem ve kurumları, eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel alanlarda etkinlikleri, misyonerlik faaliyetleri ve günümüzdeki etkileri gibi konulara kısaca değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kosova, Hıristiyanlık, Katolik Kilisesi, Arbën Konsili*

Abstract

Various religions and cultures have lived side by side in Kosovo throughout the history. One of them, Catholic Church in Kosovo still continues her existence, and has played important roles in many different eras. It is, therefore, very important to study Catholic Church of Kosovo in terms of the history and future of the Balkans. This article deals with her corporate and hierarchical situation after Ottoman Empire to today, her relations with other churches, her articles of faith, her rituals and holidays. It also briefly treats with her method and institutions in education, her activities in education, health, social and cultural life of Kosovo, her missionaries and her efficiency

* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

today.

Key Words: *Kosovo, Christianity, Catholic Church, Council of Arbën.*

Giriş

Osmanlı döneminin sonlarına doğru Batı Dünyası'nın da yardımıyla Kosova'da devlet otoritesi zayıflamaya başlamıştır. Bu durumu fırsat bilen Roma Kilisesi faaliyetlerini yoğunlaştırarak Kosova'da bulunan Katoliklere sahip çıkmak adına her konuda gereken yardımı yapmaya çalışmıştır. Osmanlıların çekilmesinden sonra Kosova'yı Sırp-Hırvat-Sloven (SKS) Krallığı işgal etmiştir. Bundan sonra Kosova'da Slav halkları tarafından asimilasyon politikaları da yoğunlaştırılmıştır. Slavların lehine olmayan her şey yok edilmeye çalışılmıştır.¹ Dolayısıyla söz konusu politikalardan en çok Müslümanlar etkilenmişlerdir. Onlar ya dinlerinden vazgeçmeye ya da memleketlerini terk etmeye zorlanmış; ayrıca cami ve medrese gibi birçok dini yapı ellerinden alınmıştır.²

Bu dönemde Katoliklerin durumu Müslümanlara nazaran daha olumluydu. Çünkü Osmanlı döneminin sonlarında Sırp-İtalyan işbirliği sayesinde Katolikler bazı avantajlara sahip olmuş, kendi dinlerini yaşamakta serbest bırakılmışlardır. Katolik Kilisesi II. Dünya Savaşı'na kadar faaliyetlerini normal bir şekilde devam ettirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla her sahada olduğu gibi din sahasında da sıkıntılı bir dönem başlamıştır. Savaş ve siyasi olaylar neticesinde Kosova Katolik Kilisesi'nin (Üsküp-Prizren Kilisesi) toprakları dörde ayrılmış ve otoritesi zayıflamıştır. Hatta bazı bölgelerde tamamen irtibat kesilmiştir. Ayrıca 1941'de Üsküp'e yapılan bombadırımandan sonra kilise ve kiliseye bağlı kurumlar büyük hasar görmüştür. 1963 yılında meydana gelen depremde de Üsküp Kilisesi büyük yıkım yaşamıştır. Depremden sonra Üsküp Piskoposu bir süreliğine Ferizaj (Kosova) şehrinde ikamet etmek zorunda kalmış, burada Üsküp'teki kiliseyi yeniden inşa etmek üzere para toplamıştır.³

Kosova Katolik Kilisesi, Katolik dünyasında yapılan genel toplantılara temsilci olarak katılmış, bu çerçevede II. Vatikan Konsili'ne iştir-

¹ Çitaku, Nezir, *Drenica Ne Shekuj*, Ulqini Yay., Ulqin, 2007, s. 201-203.

² Malcolm, Noel, *Kosova Nje Histori e Shkurter*, Koha Yay., Prishtine, 2001, s. 269-270.

³ Gjini, Gasper, *İpeshkvia Shkup Prizren Njëpër Shekuj*, Drita Yay., Ferizaj, 1997, s. 203.

rak etmiştir. 1964 yılında din hürriyeti ve kutsal yazırlarla ilgili düzenlenen toplantılara da temsilci olarak katılmıştır.⁴ Kosova Katolik Kilisesi'nin XX. y.y.'ın sonlarına kadar merkezi Üsküp olmuştur. Bu dönemde meydana gelen savaş ve kargaşalardan etkilenmesine rağmen faaliyetlerini sürdürmeye çalışmıştır. 31 Ekim 1969 yılında Papa, Üsküp Kilisesi'nin ordinaryüsü olarak Joachim Herbut'u, yardımcısı olarak da Nikollë Prela'yı tayin etmiştir. Müteakiben Prizren Kilisesi yeniden tamir edilmiş ve Üsküp Kilisesi'ne bağlanmıştır.⁵

Osmanlı hâkimiyeti boyunca Kosova'daki Katolik kilise ve mabetlerinin sayısının ikiye katlandığı bilinmektedir. Yani Osmanlıların diğer dinlere gösterdiği saygı ve hoşgörüyü fırsat bilen batı dünyası yeni kiliselerin açılmasına büyük katkılarda bulunmuştur. Yapılan anlaşmaya göre bütün Katolik kiliselerinde Slav litürjisi icra edilecekti. Dolayısıyla Katolik kiliselerinde de Slav dili kullanılmıştır. Fakat bu anlaşmanın ne derece tatbik edildiği net olarak bilinmemektedir. Katolik tarihçilere göre Üsküp-Prizren Kilisesi'nin mensuplarının sayısı 60-65 bin civarında idi.⁶ Osmanlılardan sonra Sırp Devleti ile anlaşılan Kosova Katolik Kilisesi yetki sınırlarını genişletmiştir. Bu alan dışında Makedonya, Sancak bölgesi, Karadağ ve Sırbistan'ı da kapsamaktaydı. Roma Kilisesi'nin isteği üzerine Makedonya'nın kuzey tarafı (Veles'e kadar) İstanbul Patrikliği'ne bağlı kalmıştır.

XX. y.y.'ın sonlarında inşa edilen yeni kiliselerin sayısı artmış olup ikisi Makedonya'nın Üsküp ve Manastır şehirlerinde diğerleri ise Kosova'da bulunmak üzere, Kosova'daki Katolik Kilisesi'ne (Üsküp-Prizren) bağlı toplam 22 kilise vardı. Bu dönemde din eğitimi için de yeni binalar inşa edilmiştir. Kosova'daki Katolik kiliselerinin en meşhurları Fransisken cemaatine ait olan Gjakova Aziz Anton Kilisesi ve Letnica Bayan (Zojës) Kilisesi'dir.⁷ Bu dönem içerisinde yeni kadrolar hazırlamak üzere bazı özel okullar da açılmıştır. Böylece Kosova Katolik Kilisesi XX. y.y. boyunca önemli bir mesafe kat etmiştir. Osmanlılardan sonra Kosova'da bulunan Slav ve diğer yabancı hükümetlerle

⁴ Gjini, *a.g.e.*, s. 204.

⁵ Gjini, *a.g.e.*, s. 204.

* Litürji kelimesi batı dillerinde 'ibadet' karşılığında ve Hıristiyanlık'ta toplu halde yapılan ibadetleri ve ayinleri belirtmek üzere kullanılmaktadır.

⁶ Gjini, *a.g.e.*, ss. 209-210.

⁷ Gjini, *a.g.e.*, s. 210.

Katolik Kilisesi ortak bir nokta bulmaya çalışmıştır. Özellikle Sırp Devleti ile anlaşarak otoritesini yaygınlaştırmıştır.

A. İnanç ve ibadetler

Kosova Katolik Kilisesi Vatikan'a bağlı olduğundan, inanç ve ibadet konularında önemli bir farklılık göstermez. Buna rağmen bu kilise, kültür ve dinlerin buluşup yan yana yaşandığı bir bölgede bulunduğu için, bazen kendine has durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Öyle durumlarda çözüm bulmak üzere, Vatikan ile görüşülerek özel konsil ve toplantılar düzenlenmiştir. Bazen bu toplantılarda inanç ve ibadetlerle ilgili özel kararlar da alınmıştır. Bunun en iyi örneği Arbën Konsili'dir.⁸ Bu konsilde alınan kararlar, Kosova Katolik Kilisesi başta olmak üzere, tüm Arnavut topraklarında bulunan Katolik kiliseleri tarafından kabul edilmiştir.⁹ Yani Arbën Konsili Arnavut Katolikler açısından önem taşıdığından, aşağıdaki inanç esasları ve ibadetler konuları açıklanırken bu konsilde alınan kararlar referans alınmıştır.

1. İnanç Esasları (Përmbi Besimin e Fesë)

Arbën Konsili'nde alınan ilk kararlar inançla ilgilidir. Bu kararlara göre:

- a. Tek olan, göğün, yerin, görünen ve görünmeyen tüm hayvanların Yaratıcısı olan Baba'ya inanılmalıdır.
- b. Ezelden beri Baba'dan doğan Mesih'e inanmak gerekir.
- c. Baba ve Oğul ile beraber Kutsal Ruh'a da inanılmalı ve o yüceltilmelidir.
- d. Teslis inancı dışında Apostolik olan Kutsal Katolik Kilisesi'ne de inanılmalıdır.
- e. Günahların af olunması için vaftiz olunmalıdır.
- f. Bütün ölümlerin dirilişine inanılmalıdır.
- g. Kilise içerisinde geçmişten gelen her söz kabul edilmelidir.

⁸ Arbën Konsili, Balkanlardaki Katoliklerin birliğini sağlamak ve misyonerlik faaliyetlerini daha da yaygınlaştırmak gibi amaçlarla Papa XI. Clement'in izni ile 14-15 Ocak 1703 yılında Arnavutluk'un Lezha ilçesine bağlı Merqi köyünde tüm Arnavut Katolik Kiliseleri'nin temsilcilerinin katılımıyla düzenlenmiş bir bölge konsilidir.

⁹ Gashi, Zef, *Kuvendi i Arbnit 1703*, Konferenca Ipeshkvore Shqiptare – Tiranë, Prishtine, 2003, s. 387.

h. Kilise'den çıkan her emir ve yasak tereddütsüz kabul edilmelidir.

i. Kutsal Kitabın doğruluğuna inanılmalı ve o ana kilisenin anladığı şekilde anlaşılmalıdır.

j. Yedi Sakramentin insanların iyiliği için konulduğuna ve onların her insan için aynı şekilde gerekli olmadığına inanılmalıdır.

k. Göklerde kutsal ruhun ve Mesih'in ruhunun bulunduğuna ve onların imdada yetiştiğine inanılmalıdır.

l. Roma Kilisesi tüm Katolikler için anne ve öğretmendir. Papa ise Kutsal İsa'nın vekili ve Pavlus'un halefidir.

m. Kiliseye sahip çıkıp korunmalı ve son nefese kadar bu dine davet yapılmalıdır.¹⁰

Bu inanç esasları geniş olarak Arbën Konsili'nde belirlenmiş olup günümüzde Arnavut Katolik Kiliseleri tarafından hâlâ tatbik edilmektedir.

2. Sakramentler

Hıristiyanlıkta inanç esasları ile beraber büyük önem arz eden bir başka husus da ibadet veya litürji konusudur. Hıristiyan litürjisinin başında sakramentler gelmektedir. Latince'de "and, yemin, bağ" anlamında "sacramentum"dan gelen sakrament, "dinî ayin" demektir. İncanın göstergesi olan sakramentler, Hıristiyanlığa göre mânevî hediyeleri sembolize etmeleri ve insanlara aktarılmaları için, Kutsal İsa tarafından istenilmiş olduklarına inanılan maddî işaretlerdir.¹¹ İbadet konusu ve dolayısıyla sakramentler, Hıristiyan cemaatleri arasında sayı bakımından farklılık göstermektedir. Zira Katolik ve Ortodokslar yedi sakramenti kabul ederken, Protestanlar sadece vaftiz ve evharistiyayı kabul eder, bir kısmı da sakramentlerin iman konusu olduğuna inanmazlar.¹²

Az önce de ifade edildiği gibi, Katolik mezhebine göre sakramentlerin sayısı yedidir. Aynı sakramentler Arbën Konsili'nde

¹⁰ Gashi a.g.e., ss. 387-390.

¹¹ Güç, Ahmet, *Dinlerde Mabed ve İbadet*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 202.

¹² Aydın, Mehmet, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, İstanbul 1998, c. XVII, s. 349.

de ele alınmış ve bu sakramentlerin Roma Kilisesi'nin belirlediği esaslara göre yerine getirilmelerinin gerektiği kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla, Arbn Konsili'nde ele alınan sakramentler şunlardır:

a. Vaftiz (Pagzimi)

Vaftiz kelimesi, Yunanca'da 'suya daldırmak' anlamına gelen 'baptisma'dan gelmektedir.¹³ Vaftiz Hıristiyan imanının kabulünün ilk aşaması olarak kabul edilmektedir. Yani Hıristiyan olmak için ilk şart vaftiz olmaktır ve vaftiz sakramentlerin ilkidir. Her şey vaftiz ile başlar.¹⁴

Arbn Konsili'nde vaftizin bir kişiye iki defa yapılmaması, olağanüstü bir durum olmadığı sürece, vaftizin sadece kilisede yapılması ve Hıristiyanlığını gizleyen kimselerin vaftiz edilmemesi kararı alınmıştır. Ayrıca vaftiz ayini ile ilgili özel bir defterde kayıt tutulması gerekli görülmüştür. Çünkü Arnavut topraklarında görev yapan papazlar insanları vaftiz ettikten sonra herhangi bir kayıt tutmuyorlardı. Bunu da tembellikten veya daha ziyade yazı bilmediklerinden yapıyorlardı.¹⁵ Dolayısıyla Arbn Konsili'nde, Ana Katolik Kilisesinin vaftizle ilgili kanunlarının tamamının yerine getirilmesi istenmiştir.

b. Konfirmasyon (Krezmimi)

Katoliklerde vaftizden sonra, yedi il on drt¹⁶ yaş arasındaki çocukların, kutsanmış yağla vücutlarının çeşitli yerlerinin yağlanması konfirmasyon (confirmation) denilmektedir.¹⁷ Konfirmasyon bir nevi vaftizin kuvvetlendirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Arbn Konsili'nde konfirmasyonun da kiliselerde bizzat başpiskopos tarafından yapılması ve konfirmasyonu yapılacak çocukların yedi yaş altında olmaması istenmiştir. Ayrıca "sacrileg" denilen büyük günah işlenmiş olunacağından konfirmasyonun ikinci kez yapılmaması uyarısı yapılmıştır. Konfirmasyondan önce büyüklerin de günah itirafında

¹³ G, *a.g.e.*, s. 202; Aydın, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, c. XVII, s. 349.

¹⁴ Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., Ankara, 2002, s. 297.

¹⁵ Gashi, *a.g.e.*, ss. 407-412.

¹⁶ Aydın, Mahmut, "Hıristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri* (ed. şinasi Gündüz), DİB Yay., Ankara, 2007, s. 98.

¹⁷ Aydın, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, c. XVII, s. 349; G, *a.g.e.*, s. 205; Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 297.

bulunmaları gerekir.¹⁸ Yani vaftizle ilgili yapılması gereken tüm hususların konfirmasyon için de yerine getirilmesi istenmiştir.

c. Evharistiya (Eukaristia/Kungimi)

Ehemiyyet açısından sakramentlerin ikincisi olan evharistiya, kilisenin kutladığı en eski sakrament olarak Hıristiyan litürjisinin (ibadetinin) temelini teşkil eden merkezî bir ibadettir.¹⁹ Evharistiya, İsa Mesih'in havarilerle yediği Son Akşam Yemeği'nin hatırası olarak tüm Katolik, Ortodoks ve Protestan Hıristiyanlarca Pazar günleri kilisede yapılan bir ayindir.²⁰ Evharistiya, Kutsal Komünyon, Mass, Rabbin Son Akşam Yemeği ve Ekmek-Şarap Ayini olarak da zikredilmektedir.²¹ Bu ayine iştirak edenlerin İsa Mesihle bütünleştiğine inanılmaktadır.

Arbën Konsili'nde Evharistiyanın içeriğine ve sakramentlerin en önemli olanlardan biri olduğuna dair vurgu yapılmıştır. Arnavut topraklarında bulunan Katoliklerin Evharistiya ayinine en az her sene iştirak etmeleri istenmiş ve piskoposlar bu ayine daha çok özen göstermeleri konusunda uyarılmışlardır.²²

d. Günah İtirafı (Rrëfimi)

İyileştirici bir sakrament olarak kabul edilen günah itirafı, kaybolan vaftiz inayetini yeniden elde etmek için yapılan ayindir. Yani kişinin işlediği hatasını kilisede itiraf etmesi ve rahibin de Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına söz konusu hatayı bağışlaması sakramentidir.²³

Günah itirafı ile ilgili Arbën Konsili'nde bazı açıklamalar yapılmıştır. Her insan vaftizden sonra günah işleyebileceğinden, günahların af olunmasının tek yolunun kilisede günah itirafında bulunulması olduğu açıklanmıştır. Aynı zamanda Arnavut Katoliklerin bu ayine katılmaları çağrısında da bulunulmuştur. Zira bu ayinin özellikle gençler tarafından yerine getirilmediği ve piskoposların bu konuda pasif kaldıkları ortaya çıkmıştır. Günah itirafında bulunanlardan af karşılığı

¹⁸ Gashi, *a.g.e.*, ss. 414-415.

¹⁹ Güç, *a.g.e.*, s. 206; Aydın, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, c. XVII, s. 349.

²⁰ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 297.

²¹ Aydın, Mahmut, *a.g.e.*, s. 99.

²² Gashi, *a.g.e.*, ss. 419-421.

²³ Aydın, Mahmut, *a.g.e.*, s. 99; Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 298.

olarak herhangi bir şeyin talep edilmemesi istenmiştir.²⁴

e. Son Yağlama (Vojimi i Shenjtë)

Yağlama ayini, rahip tarafından okunmuş yağ ile hastaların veya ölümü yaklaşan kimselerin meshedilmesi ve şifa dilenmesidir. Hasta yağlama ayinini sadece piskopos ve rahipler yapabilmektedir. Son Yağlama, aynı zamanda ölüme hazırlık ayini olarak da değerlendirilmektedir.²⁵

Sakramentler arasında yer alması ve Katolikler için vazgeçilmez bir ayin olması nedeniyle, Arbën Konsili'nde Son Yağlama Ayininin tüm Arnavut Katolikler tarafından özenle uygulanması istenmiştir. Yağlama ile hastalara ve ölümü yaklaşanlara, hastalık ve ölüme değil onların hem ruhî hem de bedenî şifalarına sebep olacağına dikkat çekilmiştir. Bu ayinin her kilisede yapılması ve piskoposların insanları teşvik etmeleri istenmiştir.²⁶

f. Rahip Takdisi (Urdhëri i Priftërisë)

Rahip takdisi, din adamlarının tayini, görevlendirilmesi ve fonksiyonlarının belirlenmesi olarak bilinen ve sakramentler arasında yer alan bir ayindir. Kilise hiyerarşisinin üst merhalesinde bulunan piskopos (bishop), rahip veya papaz (priest) ve diyakosların (deacon) takdis ayinidir.²⁷ Bu ayinde görevlendirilecek olan kimse hayatını Katolik topluluğuna adayacağı ve en iyi şekilde hizmet vereceği vadinde bulunmalıdır. Rahip takdisi kilisede piskopos tarafından yapılmaktadır.

Arbën Konsili'nde rahip takdisi konusu da ele alınmıştır. Arnavut Katolikler arasında bulunan rahiplerin kendi görevlerini yerine getirmedikleri, kimin rahip veya papaz olduğunun iyi seçilemediği ve Arnavut Katoliklerin kötü durumunun bundan kaynaklandığına dair vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla hiç kimse, bağlı bulunduğu ana kilisenin piskoposundan izin alınmadan takdis edilmemelidir. Büyük günah işleyen, isteyerek adam öldüren, mürted, kilise tarafından kınanan ve hasta olan kimselerin takdis edilemeyeceği açıklanmıştır. Yani rahip

²⁴ Gashi, *a.g.e.*, ss. 416-418.

²⁵ Güç, *a.g.e.*, s. 209; Aydın, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, c. XVII, s. 350.

²⁶ Gashi, *a.g.e.*, ss. 422-423.

²⁷ Güç, *a.g.e.*, s. 210.

olarak takdis edilecek kimselerin özellikleri konusunda bilgi verilmiş ve kesinlikle yakınların ve tanıdıkların seçilmemesi hususunda uyarılar yapılmıştır. Bu sakramentin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi halinde Katoliklerin durumunun daha iyi olacağı vaadedilmiştir. Ayrıca takdis edilecek kimselerin iyi bir eğitimden geçirilmeleri de istenmiştir.²⁸

g. Nikah (Kurorézimi)

Evliliğin kilise tarihinde önemli bir yeri vardır. Çünkü evlilik, dünyaya yeni bir Hıristiyanın gelmesine imkân verecek bir müessese olarak düşünüldüğünden sakrament seviyesine çıkarılmıştır.²⁹ Nikâh töreni kiliseden kiliseye değişmektedir. Bu ayın sırasında farklı dualar okunmakta ve böylece evlenecek çift kutsanmaktadır. Katolik Kilisesi'ne göre nikâh, İsa ile kilise arasındaki çözülmez spiritüel (ruhânî) münasebetin bir sembolüdür ve bundan dolayı da kutsal bir sakramenttir.³⁰

Arbën Konsili'nde nikâh sakramenti konusunda da bazı açıklamalar yapılmıştır. Nikâhın önemi, kilisenin bu törene gösterdiği özen ve nikâhın devam etmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca evlenecek olanların mutlaka nikâh kıymaları, Tanrı ve piskoposun rızasını kazanmaları ve dolayısıyla dinin kurallarının yerine getirilmesi istenmiştir. Kilisenin haberi olmadan kesinlikle gizli nikâh yapılmamalıdır. Nikâh kiliselerde iki veya üç şahidin huzurunda yapılmalıdır. Evlenecek kimseler mutlaka günah itirafında bulunmalı ve ekmek ve şarap ayinini yerine getirmelidirler. Çiftlerin ikisinin de kendi hür iradeleleriyle nikâhlarının kıyılması gerekir. Karşı tarafın rızası olmamasına rağmen evlenen kimse, kilise tarafından kınanmalıdır. Çiftlerin karşılıklı rızası olmadığı halde nikâh kıyan rahip ve piskoposlar cezalandırılmalı ve kiliseden aforoz edilmelidir. Sonunda her nikâh ayininin kayıt altına alınması gerekir.³¹

3. Dini Bayramlar ve İbadetler

Bayramlar, dini uygulama ve litürjilerde yer aldığı için büyük

²⁸ Gashi, *a.g.e.*, ss. 424-426.

²⁹ Aydın, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)", *DİA*, c. XVII, s. 350.

³⁰ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 298; Güç, *a.g.e.*, s. 211.

³¹ Gashi, *a.g.e.*, ss. 427-430.

önem taşımaktadır. Özellikle ibadetlerini genellikle bayramlarda icra eden ve her günü de ayrı bir bayram olduğuna inanan Hıristiyanlar, bayramlara büyük önem vermişlerdir. Dolayısıyla Hıristiyan litürji takvimi zengin bir takvimdir. Her bayram çeşitli ibadetlerle kutlandığı için bayram ve ibadet konuları birlikte ele alınacaktır.

Katolik Kilisesi dâhil Hıristiyan kiliselerinin çoğu, İsa'nın annesi Meryem, Meryem'in kocası Yusuf, büyük melekler ve havariler anısına aziz yortularını eş zamanlı olarak kutlamaktadırlar. Bunlara ilaveten farklılıklarla birlikte, Tanrı'ya şefaahatçi olan çok sayıda azizle ilgili bayramlar da bulunmaktadır.³² Hıristiyanlıkta ibadetler, papazın da hazır bulunduğu kiliselerde cemaatle icra edilir. Çeşitli vesilelerle yapılan ibadetlere çağrı, çan çalarak yapılır.

Kosova Katolik Kilisesi her açıdan Roma Kilisesi'ne bağlı olduğu gibi, dinî bayramlar ve ibadetler konusunda da Roma'ya bağlıdır. Dolayısıyla Roma Kilisesi'nin kutladığı bayram ve ibadetler Kosova Katolik Kilisesi tarafından da kutlanmakta ve icra edilmektedir. Söz konusu kilise tarafından kutlanan bayram ve ibadetler günlük, haftalık ve senelik olmak üzere üç aşamada ele alınabilir.

a. Günlük

Katolik yıllık takviminin her gününde, Kilise tarafından kutsal ve insanlar için örnek alınması gereken zatlar olarak ilan edilen azizler anılmaktadır. Dolayısıyla kilisede icra edilen günlük ibadetten önce o günde anılacak azizler için birlikte dualar edilir. Ayrıca günün azizinin ismini taşıyanlar da tebrik edilir ve ailesi tarafından evde veya başka bir yerde kutlama yapılır. Bu bayramlarda aile fertleri toplanır, eldeki mumlarla dualar okunur, tebrik edilir ve sonunda özel olarak hazırlanan akşam yemeği yenilir. Mesela 7 Ocak Rajmondi ve Luciani, 7 Şubat Rikardi ve Venañci, 7 Mart Felicita ve Perpetua, 1 Kasım ise tüm azizlerin günüdür. İbadet, sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa papaz nezaretinde kilisede yapılır. İbadetlerde genel olarak Kutusal Kitap'tan seçilmiş bölümler okunur ve birlikte çeşitli ilahiler söyle-

³² Aydın, Mahmut, *a.g.e.*, s. 100.

Eğer günün azizinin ismini bir kilise, bir kabile veya bir ev taşıyorsa o zaman bayram da o kilise, kabile veya o eve atfedilir. Bu vesile ile çeşitli kutlamalar düzenlenmektedir.

nir.³³

b. Haftalık

Katoliklerin günlük bayramları dışında, litürjik takvimde haftalık bayramlar da geniş bir yer tutmaktadır. Her Pazar günü sabah ve akşam olmak üzere iki defa ibadet yapılır. Katoliklerin bu ibadete katılmaları mecburidir. Pazar günleri icra edilen ibadetlerde İsa Mesih'in dirilişi anılmaktadır. Bir bayram havası içerisinde icra edilen bu ibadetler Katolikler için büyük önem arz etmektedir. Pazar günleri yapılan ibadetler kilisede ve papaz nezaretinde yapılır. Vaaz verilir, kutsal metinden bölümler okunur ve ilahiler söylenir.³⁴ Ayrıca haftalık ibadet ve bayram olarak, mucizelerin azizi ve insanların dualarına cevap veren Aziz Anton'a affen 13 Haziran'da düzenlenen bayram öncesinde 13 hafta boyunca "Salı Günleri" de yer almaktadır. Yani 13 Haziran'daki Aziz Anton bayramından önce 13 hafta Salı günlerinde özel ayin düzenlenir, dualar okunur, çocuklar vaftiz edilir ve hastalar yağlanır. Bu ayinlere iştirak etmek mecburi değildir.

İsa Mesih Cuma günü çarmıha gerildiği için Katolik Kilisesi'nde her Cuma günü ayin yapılmaktadır. Her ayın ilk Cuma gününde ise özel bir ayin düzenlenir, özel ibadetler icra edilir ve çok sayıda insan bu ayine katılır. Kilise kanunları gereği Katolikler Cuma günlerinde et ve sevdikleri yemekleri yemezler. Bu "oruç" ile İsa Mesih'in Cuma gününde yaşadığı acıların paylaşılması amaçlanmaktadır. Her ne kadar Cuma günlerinde yapılan ayinler İsa Mesih'in acılarını anmak için yapılsa da, özellikle her ayın ilk Cuma gününde gerçekleştirilen ayinler bayram havasında geçmekte ve çeşitli ibadetler ile icra edilmektedir.

c. Yıllık

Katoliklerde günlük ve haftalık ibadet ve bayramlar dışında yıllık bayramlar da mevcuttur. Bazı bayramların sabit, bazılarının ise her yıl tespit edilmesinden ötürü Hıristiyan litürjik takvimi her yılbaşında yeniden yayınlanmaktadır. Çünkü bazı bayramların tarihleri, hem Gregoryan hem de Julian takvimlerine göre hesaplandıkları için deği-

³³ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 293.

³⁴ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 294.

şiklik arz etmektedir. Dolayısıyla Hıristiyanlıkta sabit olan ve olmayanlar olmak üzere iki çeşit bayram bulunmaktadır. Sabit olmayan bayramların tespitinde Paskalya Bayramı esas alınır. Katoliklere göre Paskalya Bayramı'nun günü 21 ve 21 Mart'tan sonraki ilk Pazar günüdür. Paskalya Bayramı'nun tespiti yapıldıktan sonra tarihleri sabit olmayan diğer bayramlar da tespit edilir.³⁵

Katolik Kilisesi'nin kabul ettiği sabit bayramların bazıları şunlardır: Meryem Ana Günü (1 Ocak), Epifani (6 Ocak), İsa Mesih'in mabede verilmesi (2 şubat), Meryem Ana'nın melek tarafından hamile kalacağını haber aldığı gün (25 Mart), Aziz Vaftiz Gjon (Yuhanna)'ın Doğumu (24 Haziran), Petrus ve Pavlus Azizlerin Bayramı (29 Haziran), İsa Mesih'in Nurlu Görünüşü - Metamorfoz (6 Ağustos), Kutsal Ruh'un Göğe Yükselişi (15 Ağustos), Haç Yortusu (14 Eylül) ve Noel (25 Aralık).

ca. Meryem Ana Günü (Shën Maria / Nëna e Hyjit)

Katolikler, Tanrı'nın annesi olarak kabul ettikleri Meryem Ana'ya büyük saygı duyarlar ve 1 Ocak Meryem Ana Bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu bayramda Meryem Ana'nun günahsızlığı, lekesizliği, ahlaki ve iffeti anılmakta ve tanıtılmaktadır. Meryem Ana gününde özel dualar yapılır, kutsal metinden bölümler okunur ve ilahiler söylenir.³⁶

cb. Epifani (Dëftimi i Zotit)

"Epiphanie" kelimesinden oluşturulan ve "görünme ve belirif" anlamına gelen Epifani Bayramı, İsa Mesih'in soylulara ve çobanlara görüdüğu günü anmak için 6 Ocak'ta kutlanmaktadır. Batı kiliseleri Epifani Bayramı'nı Noel'den ayrı olarak kutlarken diğer kiliseler Noel ile birlikte 6 Ocak'ta kutlamaktadır.³⁷ Bu bayramda İsa Mesih'in doğumu, sünneti ve tanrılığı anılmaktadır.

cc. Noel (Krishtlindja)

Noel Bayramı Hıristiyanların kutladıkları en önemli dinî bayram-

³⁵ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 294.

³⁶ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 296.

³⁷ Aydın, Mahmut, *a.g.e.*, s. 101; Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 295.

dır. Noel olarak bilinen "kristmas (krishtlindja)", İsa Mesih'in insan ve çocuk olarak doğumu anısına Katolikler tarafından 25 Aralıkta, Doğu ve Ermeni Kiliseleri tarafından ise 6 Ocakta kutlanmaktadır.³⁸ Aslında İsa'nın doğum günü kesin olarak bilinmemektedir. Fakat Katolik Kilisesi, ölümsüz Güneş Tanrısı'nın doğum günü bayramı olan 25 Aralık tarihini yeni doğan ölümsüz güneş olarak kabul ettiği İsa için doğum günü bayramı olarak 336 yılından beri kutlamaya başlamıştır.³⁹ Noel öncesi gerekli hazırlıkların yapıldığı dört haftalık döneme "advent (geliş zamanı)" denir. Bu dönem Noel'den dört Pazar önce başlamaktadır. Dört hafta boyunca Katolikler, Baba'nın insanoğlunun aslı günahını affetmek üzere kan akıtılmasıyla Oğlu'nu feda etmesi ve yaratılış üzerine meditasyon yaparlar. Derin düşünmekle Baba'ya ulaşma yollarının açılacağına inanırlar.

Noel Bayramı, dünyanın her tarafında olduğu gibi Kosova'daki Katolikler tarafından da büyük bir coşku ile kutlanmaktadır. Noel Bayramı vesilesiyle kiliselerde düzenlenen ayin ve ibadetlerin özü aynı olsa da bazı uygulamalar kentten kente, bölgeden bölgeye değişmektedir. Dünyanın kurtarıcısının doğduğuna inanılan bu gecede kilise, ev gibi farklı yerlerde tüm ışıklar açılmakta, çamlar süslenmekte ve karşılıklı hediyeler verilmektedir. Çünkü bu gece yeni bir başlangıcın, bereketin, hayatın ve sevincin gecesidir. Kosova'da genel olarak bu gece kilisede yapılan ibadet ve dualardan sonra aile fertleri evde toplanır ve geceyi özel bir gece olarak geçirmeye çalışırlar. Günümüzde Noel Bayramı vesilesiyle kiliselerde icra edilen ayin ve ibadete Kosovalı pek çok siyasetçinin ve diğer din mensuplarının katıldığı görülmektedir.⁴⁰

cd. Paskalya (Pashkët)

Noel gibi sabit olan bayramlar dışında, Katolikler tarafından icra edilmekte olan diğer bayram ve ibadetler de vardır. Noel bayramı dışında kutlanan en önemli bayramlardan birisi de, İsa Mesih'in çarmıha gerilerek ölümünden üç gün sonra yeniden dirilmesi anısına kutlanan Paskalya (Easter) Bayramı'dır. Paskalya'nın tarihi değişkendir. Yukarıda da söylendiği gibi Paskalya Bayramı Katoliklerde 21

³⁸ Aydın, Mahmut, *a.g.e.*, s. 100.

³⁹ Tümer-Küçük, *a.g.e.*, s. 294.

⁴⁰ <http://www.infosot.com/?cid=1,8,15665>.

Mart'tan sonraki ilk Pazar gününde kutlanmaktadır. Paskalya Bayramı'nın öneminden dolayı hem öncesinde hem de sonrasında hazırlık dönemi bulunmaktadır. Paskalya Bayramı kiliselerde kutlanır. Paskalya gününde güneş battıktan sonra kiliselere gidilerek büyük mumdan birer mum yakılır ve içinde bulunan yılın rakamı mumlarla yazılır. Ayrıca kiliselerde ilahiler söylenir, enstrümanlar, ziller, çanlar çalınır ve daha sonra ibadete başlanır. İsa Mesih'in doğumunu sembolize eden güneşin doğması da beklenir ve bu şekilde renkli bir bayram icra edilmiş olur.⁴¹

B. Katolik Din Eğitimi ve Okulları

Osmanlı dönemi boyunca yan yana yaşayan Müslümanlar ile diğer din mensupları bu geleneği daha sonra da devam ettirmişlerdir. Aynı zamanda Osmanlı, asimilasyona yönelik herhangi bir teşebbüste bulunmadığı için hem Müslüman hem de Hıristiyan Arnavutlar ana dillerini koruyabilmişlerdir. Böylece Müslüman ve Hıristiyan Arnavutların ortak noktası dil ve kültür olmuştur. Aynı şekilde Müslüman ile Hıristiyan Arnavutlar tarih boyunca hoşgörü içerisinde beraber yaşamışlardır. Şüphesiz bu husus bölgede tek örnektir. Dolayısıyla Müslümanların dinî okulları olduğu ve bu okullarda din eğitimi verildiği gibi Hıristiyanların da dinî okulları olmuş ve onlar da kendi okullarında din eğitimi vermişlerdir.

İki dünya savaşı arasındaki yıllarda Kosova'da birçok Katolik okulu vardı. Bu okullar genelde Prizren, İpek, Gjakova ve Ferizaj gibi Katoliklerin yaşadıkları kentlerde bulunuyordu. Katolik okullarının bir kısmı devlet tarafından, bir kısmı halk veya öğrenci velileri tarafından finanse ediliyordu. Böylece genel ve özel olmak üzere iki tür Katolik okulu ortaya çıkmıştır. İslamî okullar gibi Katolik okullarına da devlet tarafından kuşkuyla bakılmıştır. Çünkü bazı raporlara göre bu okullar da Arnavutluk, İtalya ve Avusturya-Macaristan lehine bir ideolojiye sahipti ve özellikle "Kiril" alfabesine karşıydılar. Dolayısıyla bu okul-

⁴¹ Küçük, Abdurrahman-Tümer Günay-Küçük M. Alparslan, *Dinler Tarihi*, Berikan Yay., Ankara, 2011, s. 389; Aydın, Mehmet, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yay., Konya, 2005, ss. 599-600.

Kiril alfabesi Slav halkların bir kısmının kullandıkları alfabedir. Bu alfabenin kurucuları Yunan misyonerleri olan Cyril ve Methodi kardeşlerdir. Bu iki kardeş Slavların Hıristiyanlığı kabul etmelerinde büyük çaba harcamış ve büyük tesirleri olmuştur.

lar Sırp Devleti için bir tehdit teşkil ettiklerinden büyük bir kısmı kapatılmıştır.⁴² Katolik din eğitimi konusunda Avusturya önemli katkılarda bulunarak Osmanlıya karşı Katolik ideolojileri canlı tutmaya çalışmıştır.⁴³

İslamî okulların paylaştığı kaderi Katolik okulları da paylaşmıştır. Yani Sırp rejimi tarafından baskı altına alınmışlardır. Çünkü Sırp Devleti'nin anlayışına uygun olmayan bir eğitim sistemi takip etmeye çalışmışlardır. Katolik Okulları arasında en çok faaliyet gösteren ve meşhur olanlar Prizren ve Janjeva'daki okullardır.

1. Prizren Katolik Okulu

Prizren Katolik Okulu Osmanlı döneminden kalan bir okuldur. Bu okulda genelde Katolik çocukları Arnavutça olarak ders görüyorlardı. Bu okulun binası Prizren Katolik Kilisesi'nin yan tarafındadır. Söz konusu okulda küçük çocukların getirildiği bir kreş ile kız ve erkek sınıfları bulunuyordu. Okul masraflarının çoğu Avusturya Devleti tarafından karşılanıyordu. Yaklaşık 60 küçük çocuk, 59 erkek ve 60 kız olmak üzere toplam 179 öğrenci vardı. Bu okul, Eğitim Bakanlığının kararıyla 1923 yılında ilköğretim okuluna çevrilmiş ve devletin himayesine alınmıştır.⁴⁴ Okulda ders veren öğretmenler de devletin kadrolarına atanmış, okulun idaresine ise Sırp memurları getirilmiştir. 1938 yılına kadar okuldan 147 öğrenci mezun olmuştur. Her şeye rağmen bu okul bir Katolik Okulu olarak mevcudiyetini ve faaliyetlerini devam ettirmiştir.

2. Janjeva Katolik Okulu

Janjeva Katolik Okulu'nun 1866 yılından beri mevcut olduğu kabul edilmektedir. Sırp Krallığı döneminde XII. y.y.'da maden ocaklarında çalıştırılmak üzere Katolik olan Hırvatistan'dan Dobrovnikliler ve Sasonlar Janjeva'da yerleşmiş ve o zamandan beri Janjeva Katoliklerinin yaşadığı bir şehir olmuştur. Dolayısıyla kendi Katolik okullarını

⁴² Vokri, Abdullah, *Zhvillimi dhe Karakteristikat e Shkollave Dhe Arsimit Në Kosovë (1918-1941)*, Universiteti i Kosovës, Fakulteti Filozofik, Dega e Pedagogjisë, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Prishtine, s. 425.

⁴³ Lufi, Simon, "Vatikani Dhe Shqipëria, Përpkje Për Nënshkrimin e Konkordatit", *Krishtërimi ndër Shqiptarë*, Konferenca Ipeshkvnore e Shqipërisë, Shkodër, 2000, s. 317.

⁴⁴ Vokri, a.g.e., s. 426.

da kilise toprakları üzerinde açmışlardır. Bu okul Avusturya ve Macaristan'ın himayesinde olup onlar tarafından finanse ediliyordu. Janjeva Okulu bir devlet okulu olduğu için öğretmenlerin maaşları da devlet tarafından karşılanıyordu. Dersler de Sırpça ve Hırvatça işleniyordu. Bu okul, Katoliklerin kendi dinlerini öğrenmeleri konusunda büyük katkı sağlamıştır.⁴⁵

Bu iki okul dışında Kosova'da başka okullar da vardı. Ancak o okullar ve faaliyetleri hakkında bilgiye rastlanmamaktadır. Bu okullar sayesinde Katolikler kendi dinlerini öğrenmiş ve örf ve adetlerini koruyabilmişlerdir. Dolayısıyla bahsi geçen okullar din eğitimi açısından da büyük rol oynamışlardır.

C. Günümüzdeki Durumu ve Etkileri

Verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Kosova Katolik Kilisesi'nin tarihi Arnavut ve Makedon Kiliseleri ile bağlantılıdır. Çünkü bu topraklar son asırlara kadar birbirinden ayrılmış değildi. Ortaçađ'da başlayan ayrışmalar son yıllara kadar devam etmiştir. Dolayısıyla söz konusu kilise de mevcut siyasi gelişmelere göre tarih boyunca merkezini bir kentten diğer kente taşımuştur. 1821'den 1934 yılına kadar adı geçen kilisenin merkezi Prizren olmuştur. 1934'te merkez Üsküp'e taşınmuştur. Bu dönemden sonra Vatikan tarafından yapılan yeni düzenlemelere göre adı Üsküp-Prizren Kilisesi olarak geçmektedir. Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra bu bölgede kilise hiyerarşisi yeniden ele alınmuş ve yeni düzenlemeler yapılmıştır. Böylece 1993 yılında merkezi Prizren olmak üzere Vatikan tarafından Kosova Bařpiskoposu (İpeshkv) olarak Nikë Prela, vekil (vikar) olarak ise Ndue Gjergji (Cerci) atanmuştur. 1996 yılında Nikë Prela'nın halefi olan Mark Sopi, Kosova Katolik Cemiyeti'nin ve Kosova Katolik Kilisesi'nin Bařpiskoposu (İpeshkv) olarak atanmuştur.⁴⁶ Ocak 2006'da aniden vefat eden Sopi'nin yerine Dodë Gjergji getirilmiş ve halen görevine devam etmektedir. 1999 Savaşından sonra Vatikan tarafından çıkartılan Prot. No. 4589/00 sayılı fermana göre kilise hiyerarşisi açısından Kosova Katolik Kilisesi, Makedon Katolik Kilisesi'nden nihai olarak ayrılmıştır. Böylece Kosova Katolik Kilisesi ve Bařpiskoposuna kilise ile ilgili

⁴⁵ Vokri, *a.g.e.*, ss. 429-430.

⁴⁶ <http://www.dardania.de/vb/upload/showthread.php?t=26168>. (erişim: 28.12.2011).

tüm yetkiler verilmiştir.⁴⁷

Kosova, son savaştan sonra Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Kurulan geçici hükümet de BM'in misyonu olarak bilinen UNMİK⁴⁸ tarafından denetleniyordu. Hükümet tarafından çıkartılan geçici yasalarda dinlerle ilgili herhangi bir şey yer almamıştır. Ancak dış güçlerin etkisiyle Kosova Hükümeti ve UNMİK misyonu, Müslümanların büyük çoğunluğu teşkil etmelerine rağmen tüm dinleri eşit olarak kabul etmiş ve her birine aynı mesafede olmaya çalışmıştır. Ayrıca yapılan uluslararası bir araştırma sonucunda UNMİK'e, Kosova'da Dinlerarası Konsey'in kurulması önerilmiştir.⁴⁹ Her ne kadar resmî olarak mevcut olan dinlere eşit davranılıyor ve eşit haklar veriliyor gibi gösterilse de, Kosova'da her sahada ağırlığını koyan batı dünyası dinî alanda da Katolik Kilisesi lehine ayrımcılık yapmaktadır. Bu bakımdan bir tarafta yurt dışından gelen dernek, kuruluş ve Katolik diasporasının büyük maddî ve mânevî yardımları, diğer tarafta devletin kilise lehine yapmış olduğu ayrımcılık sebebiyle, Kosova Katolik Kilisesi'nin her alanda etkisi artırılmıştır. Özellikle misyonerlik dernek ve kuruluşlarının yardım ve girişimleriyle kilise, toplumun alt tabakalarından başlayarak en üst kademelere kadar etkili olmaya başlamıştır. Savaşta Kosova ekonomisi büyük hasar gördüğü için, tabii olarak fakirlerin ve ihtiyaç sahiplerinin sayıları da artmıştır. Bu durumu fırsat bilen Kilise yetkilileri ve misyonerler harekete geçerek muhtaçlara el uzatmış ve büyük bir kısmına dinî telkinlerde bulunmuşlardır. Bunun sonucunda kilise tarafından yardım gören bazı Kosovalı Müslüman aileler Hıristiyanlığa girmişlerdir.⁵⁰ Misyonerlik faaliyetleri Kilise tarafından günümüzde de farklı metotlarla

⁴⁷ <http://www.forumkatolik.net/forum/archive/index.php/t-952.html>. (erişim: 30.12.2011).

⁴⁸ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (Kosova'da Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu), http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Interim_Administration_Mission_in_Kosovo. (erişim: 30.12.2011).

⁴⁹ <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail?ots591=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&lng=en&id=28021>. (erişim: 07.01.2012).

⁵⁰ Dragusha, Fehim, *The Missionary Activity In Kosovo And The Reasons For The Conversion Of Muslims There*, Graf-ing Yay., Prishtine, 2009, ss. 52-53.

yoğun olarak devam ettirilmektedir.⁵¹

Katolik Kilisesi'nin Kosova'daki etki ve rolünü gösteren önemli bir husus da, Kosova'nun başkenti Priştine'nin merkezinde, Üniversite Kampüsünün tam karşısında "Nëna Terezë" isimli katedralin inşa edilmesidir. Ayrıca bu katedralin yapılabilmesi için "Xhevdet Doda" Lisesi yıkılmış ve yıllar sonrası inşaatı başlamıştı. Bilindiği üzere kilise kurallarına göre bir katedralin yapılması için o kentten nüfusunun çoğunun hatta %60'ının Katolik olması gerekmektedir.⁵² Hâlbuki Priştine'de Katoliklerin sayısı çok azdır.⁵³ Diğer taraftan, İslam Birliği yıllardır Priştine'de büyük bir cami veya bir İslam Merkezi inşa etmek için izin istemektedir. Yapılan protestolar ve İslam Birliği'nin yoğun talebi üzerine cami için Priştine Belediyesi arsa tahsis etti. Ancak bu arsa istendiği ve katedrale verildiği gibi merkezî bir yerde değildir. Genel olarak Müslümanların talepleri, açıklanmayan sebeplerden dolayı hükümet tarafından önemsenmemektedir.

Kosova'daki idari kurumların Kosova Katolik Kilisesi'ne verdiği önemi gösteren bir başka olay da, 2007'de Prizren'de "Loyola" isimli "Misyoner-(Katolik)" Lisesi'nin açılışına BM Kosova Özel Temsilcisinin, KFOR (Kosova'daki Nato Güvenlik Gücü) komutanının, yurt içi ve yurt dışı Katolik temsilcilerinin iştirak etmeleri ve bu lisenin müdürlüğüne de Alman asıllı Katolik bir misyonerin getirilmiş olmasıdır.⁵⁴ Bunlar ve bunlara benzer pek çok olay, Hıristiyan batı dünyasının ve misyonerlik faaliyetlerinin Kosova'daki rolünü ve etkisini göstermektedir.

⁵¹ Kosova'daki misyonerlik faaliyetleri önemli ve geniş bir konudur. Bu konu Katolik Kilisesi ile dolaylı olarak bağlantılı olmasına rağmen zamanın darlığı ve konunun dışına çıkılmaması için bu kısa bilgiler ile yetinilecektir.

• Milli Eğitim yetkilileri ile Kosova Katolik Kilisesi arasında yapılan anlaşmaya göre "Xhevdet Doda" Lisesi inşa edilmeden katedralin inşasına başlanmayacaktı. Fakat bu lisenin inşaatı 7-8 yıl ertelenmiş, katedral ise hizmete açılmıştır. Medyada yapılan baskının neticesinde lisenin inşaatı da hızlandırılmıştır. Bkz. <http://www.telegrafi.com/?id=26&a=1500&komentet=1>. (erişim: tarihi?)

⁵² http://pashtriku.beepworld.de/piraku_katedralja.htm.

⁵³ Nisan 2011'de yapılan nüfus sayımına göre Kosova'da 1.700.000 Müslümana karşılık yaklaşık 38 bin Katolik vardır (http://esk.rksgov.net/rekos2011/repository/flipbook/1/Te%20dhenat%20kryesore_ALB/#/64). (erişim: tarihi?)

⁵⁴ <http://www.forumikatolik.net/forum/showthread.php?t=296&page=1>. (erişim: tarihi?).

Sonuç

Makedon Katolik Kilisesi'nden ayrılan Kosova Katolik Kilisesi, yurt dışından gelen yardımlardan yararlanarak yeni kilise ve diğer Katolik kurumları inşa etmiştir. Günümüzde Kosova'da 24 Katolik Kilisesi mevcuttur. Bu kiliselerde 37 piskopos görev yapmaktadır. Rahibeler birkaç kategoriye ayrılır ve toplam sayıları 79'dur. Aynı zamanda Kosova'da Prizren şehrinde Katolik kadrolarının hazırlandığı "İmzot Lazër Mjeda" isimli yüksek okul (Seminar) da bulunmaktadır. Halen bu okulda kilise hiyerarşisinde yer alacak 5 aday (öğrenci) eğitime devam etmektedir. Eğitim konusunda "Drita" isimli yayın organı da önemli bir yer almaktadır. Çünkü Kosova'da Katoliklere yönelik olarak yayınlanan bütün yayınlar Drita basımevinin katkılarıyla gerçekleştirilmektedir. Günümüzde Katolik cemaati için çok sayıda Arnavutça kitap, dergi, gazete gibi eserler yayınlanmaktadır.

Kosova Katolik Kilisesi günümüzde Kosova'da her alanda etkilidir. Savaşın sonra Kosova'ya gelen çeşitli dernek ve kuruluşların yardımıyla Kosova'da Hıristiyanlar tarafından birçok kolej ve okul açılmıştır. Diğer taraftan Kosova'da Hıristiyan ve özellikle Katolik literatürü çoğalmakta ve dışarıdan finanse edildikleri için bu amaca hizmet eden pek çok eser bedava dağıtılmaktadır. Tüm bu örnekler Kosova Katolik Kilisesi'nin Kosova'da siyasi yönden de ne kadar etkili olduğunu ve sahip olduğu ayrıcalıkları göstermektedir.

Bibliyografya

- Aydın, Mahmut, *Yaşayan Dünya Dinleri "Hıristiyanlık"*, (ed. Şinasi Gündüz), Ankara, 2007.
- Aydın, Mehmet, *DİA, "Hıristiyanlık (Mabed ve İbadet)"*, XVII, İstanbul, 1998.
- , *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yay., Konya 2005.
- Çitaku, Nezir, *Drenica Ne Shekuj*, Ulqini Yay., Ulqin, 2007.
- Dragusha, Fehim, *The Missionary Activity In Kosovo And The Reasons For The Conversion Of Muslims There*, Graf-ing Yay., Prishtinë, 2009.
- Gashi, Musa, *Some Facts About Kosovo*, Logos-A, Skopje, 1997.
- Gjini, Gasper, *İpeshkvia Shkup Prizren Njëpër Shekuj*, Drita Yay., Ferizaj, 1992.

Güç, Ahmet, *Dinlerde Mabed ve İbadet*, Ensar Yay., İstanbul, 2005.

Küçük, Abdurrahman- TÜMER Günay- KÜÇÜK M. Alparslan, *Dinler Tarihi*, Berikan Yay., Ankara, 2011.

Lufi, Simon, *Krishtërimi ndër Shqiptarë*, "Vatikani Dhe Shqipëria, Përpjekje Për Nënshkrimin e Konkordatit", Konferenca Ipeshkvnore e Shqipërisë, Shkodër, 2000.

Malcolm, Noel, *Kosova Nje Histori e Shkurter*, Koha Yay., Prishtine 2001.

Tümer, Günay - KÜÇÜK, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., Ankara, 2002.

Vokri, Abdullah, *Zhvillimi dhe Karakteristikat e Shkollave Dhe Arsimit Në Kosovë (1918-1941)*, Universiteti i Kosovës, Fakulteti Filozofik, Dega e Pedagogjisë, Yayimlanmamış Doktora Tezi, Prishtinë.

<http://www.dardania.de/vb/upload/showthread.php?t=26168>.

<http://www.forumikatolik.net/forum/archive/index.php/t-952.html>.

http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Interim_Administration_Mission_in_Kosovo.

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=cab359a3-9328-19cca1d2-8023e646b22c&lng=en&id=28021>.

<http://www.telegrafi.com/?id=26&a=1500&komentet=1>.

<http://www.forumikatolik.net/forum/showthread.php?t=296&page=1>.

http://esk.rks.gov.net/rekos2011/repository/flipbook/1/Te%20dhenat%20kryesore_ALB/#/64.